

Bogdan IONESCU

Avocat, Baroul Arad,
Arbitru pe lângă Camera de Comerț, Industrie
și Agricultură Arad

ACȚIUNEA PAULIANĂ

Universul Juridic
București
-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IONESCU, BOGDAN**

Acțiunea pauliană / Bogdan Ionescu. - București :
Universul Juridic, 2012
Bibliogr.
ISBN 978-973-127-897-1

347.447.93(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**

DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

*Dorinei Gavriș,
pentru că în spatele gesturilor efemere față de
tine, cum este și consemnarea acestei dedicații, acele
sentimente pe care, de astă dată nu le voi numi,
transcendând la fel de efemera noastră existență
fizică, vor întipări timpul, și orice va să vină după, cu
un semn nepieritor, doar de noi știut...*

Prolegomene

Motto: „Timpul, această veche balanță
de aur care judecă și plătește.”

(Victor Hugo)

*Lucrarea intitulată simplu, dar revelator „**Acțiunea pauliană**” este cel de-al doilea titlu apărut sub iscălitura subsemnatului în cadrul Colecției „**Noul Cod Civil**”, succedând „**Exercitarea autorității părintești după divorț**”.*

Ținem a sublinia că, este totalmente străin de noi gândul acaparării sau monopolizării acestei noi colecții de carte juridică, a cărui, de altfel, inițiator și coordonator îi suntem.

*Complet alte considerente ne-au animat în acest nou demers publicistic. Fără existența vreunei ierarhii între motivațiuni, am încercat prin prezenta a repeta ideea de bază patentată odată cu lucrarea care practic a deschis Colecția „**Noul Cod Civil**”.*

Altfel exprimat, având deja „construită” o structură fermă și clar conturată, pornind de la aceasta, de la un model primar, să scrii o altă carte, pe un subiect și context juridic totalmente diferit, păstrând însă o continuitate ideatică între lucrări.

*Incontestabil, vizual, prin grafica lor, toate lucrările vor fi „înrudite”, fie doar prin aplicarea materială a însemnului Colecției „**Noul Cod Civil**”. Ne-am dorit mult mai mult decât atât. Și anume, ca această „înrudire” să se regăsească*

inclusiv la nivel ideatic, ca înglobare a unui cadru informativ, ca etalare și redare, ca transmitere.

*Suntem de neclintit în opinia că scrierea juridică reprezintă o veritabilă artă, și ca oricare altă artă, ea este expresia frumosului. Mult prea multe lucrări se scriu într-o **langue de bois**, într-o încremenire formală, cu o lipsă totală de expresivitate și pasiune. Marii autori au înfrânt veacurile, și au fost așezați în panteonul imortal, tocmai datorită stilului lor impecabil, elegant sau sublim, care i-a unicizat, ridicându-i din marea masă. Un Demolombe, Troplong, Laurent, Planiol sau Carbonnier, pentru a aminti doar câțiva, nu doar că sunt inimitabili, ci le recunoști ulterior stilul, maniera, amprenta, deja de la a doua citire.*

Să tindem neconținut spre astfel de valori, să aspirăm spre desăvârșire.

*Dorim a remarca și un alt loc comun reprobabil în scrierea juridică națională, anume teama de greșeală, care împinge mai departe spre un tip de neutralism. Să ne facem mai bine înțeleși. Ca practician al Dreptului, pentru soluționarea unei anumite problematici juridice concrete, apelezi pentru elucidare la literatura de specialitate. În marea majoritate a cazurilor, însă, textul cel mai ambiguu, cel mai interpretabil, cu cele mai multe inflexiuni și nuanțe este „zică-se” comentat/tratat/analizat doar prin citarea sa **ad litteram**, fără a adăuga nimic suplimentar.*

Ca practicieni ai Dreptului, suntem deplin familiarizați ce anume își doresc de la o carte juridică alți practicieni. Nu doar pe acest considerent, în toate scrierile noastre, ne-am angrenat în dezvoltări și extensiuni dincolo de demersul pur teoretic, context în care, inevitabil, ne-am și rătăcit pe sinuosul drum al adevărului. Ne asumăm toate aceste greșeli, iar prezenta lucrare nu este cu nimic străină ideilor anterior expuse.

De de acțiunea pauliană? Pentru o jerbă de motive. Noul Cod civil aduce instituției în discuție atât elemente novatoare, cât și clarificări unor controverse doctrinare și jurisprudențiale vechi. Cu siguranță, un argument suficient de solid pentru ca un atare titlu să-și „audă” chemarea înspre paginile unei lucrări purtând sigiliul Colecției „Noul Cod Civil”.

O altă justificare pentru acest demers ține și de o anumită „afinitate” a subsemnatului față de instituția în cauză. În ciuda incontestabilei sale origini, via genialității juriștilor romani, pentru noi, acțiunea pauliană împrumută ceva din măreția, splendoarea și misticul catedralelor gotice. Acțiunea pauliană este și va rămâne o instituție juridică magnifică, care înglobează un mecanism absolut genial.

Sperăm din tot sufletul că prezentul demers publicistic se va ridica, fie măcar într-o minimă proporție, la nivelul instituției analizate, un colos la al cărui pedestal s-au așternut milenii.

Arad, 27 iunie 2012

AUTORUL

CAPITOLUL I

Elemente introductive

1. Acțiunea pauliană sau revocatorie (în limbajul legiuitorului modern) este una dintre instituțiile grandioase ale sistemului de drept de sorginte romano-germanică (continentală). Cu o existență milenară, un veritabil *colossus* juridic, acțiunea pauliană a rămas și în contemporaneitate o instituție vie cu o uzitare practică deosebită. Neîmpărtășind soarta colosului lui Percy Bysshe Shelley, din desăvârșitul său sonet „Ozymandias”, iată, vorbim și acum despre acțiunea pauliană la timpul prezent¹.

¹ Remarcabil s-a exprimat aici avocatul general Damaso Ruiz-Jarabo Colomer în concluziile sale prezentate la data de 16 octombrie 2008 în cauza CEJ Seagon c. Deko Marty (C-339/07): §23. Protejarea creditorului de manevrele abuzive ale debitorilor s-a îmbunătățit considerabil de-a lungul timpului. Dreptul roman este cel care a dat naștere primelor considerații juridice asupra acestei probleme, deși la începuturile lor acestea nu s-au remarcat ca un model de moderație și de echitate. § 24. *Actio per manus iniectio*, forma primitivă de acțiune revocatorie, era un instrument executoriu care îi dădea creditorului dreptul să îl vândă ca sclav pe debitor, chiar împreună cu familia sa, sau să îl omoare dacă existența creditului era recunoscută prin judecată sau prin mărturisire. Tabla III din Legea celor XII Table confirmă în mod foarte expresiv duritatea regimului procedural roman, încheind capitolul consacrat creditelor cu celebra maximă „*adversus hostem aeterna auctoritas esto*” (împotriva dușmanului, revendicarea este eternă). § 25. Spre anii 150-125 î.Hr., un pretor pe nume Paulus, despre care se știu puține lucruri, a contribuit la depășirea formalismului acțiunilor civile primitive, enunțând un concept cu caracter personal și discreționar care să îi permită creditorului să anuleze actele realizate în mod

2. Vechiul nostru Cod civil reglementa acțiunea pauliană în cuprinsul art. 975, practic un calc al art. 1.167 din Codul Napoleon¹. Cum just s-a exprimat: acțiunea pauliană a fost preluată din dreptul roman, iar motivul pentru care Codul Francez spune atât de puțin despre ea este deoarece regulile ce-i sunt aplicabile au fost stabilite prin tradiție. Există, totuși, cel puțin o importantă diferență între acțiunea Romană și acțiunea modernă. În Dreptul roman, acțiunea era introdusă de către *curator bonorum* sau sindic – or

fraudulos și în dezavantajul său de către debitor. Câteva secole mai târziu, Digeste a consolidat versiunea cea mai elaborată a *actio pauliana*, făcând-o să fuzioneze, în configurația sa clasică, cu *interdictum fraudatorium*. Începând din acest moment, *actio pauliana* s-a dezvoltat pe baza *alienatio* (înstrăinarea), a *eventus fraudis* (prejudiciul), a *fraus* (frauda) și a *participatio fraudis* (cunoașterea fraudei). § 26. Două mii de ani reprezintă o perioadă de timp suficientă pentru ca dreptul și practicienii săi să progreseze. Cu toate acestea, geniul juriștilor romani a permis acțiunii pauliene să își mențină intacte principiile caracteristice până astăzi. În pofida diferențelor existente între ordinele juridice ale statelor membre, există un cod genetic comun al soluțiilor pe care acestea le oferă ca răspuns la actele de dispoziție asupra patrimoniului realizate prin fraudarea drepturilor creditorilor. Astfel, acțiunea pauliană este concepută astăzi ca o excepție de la principiul efectului relativ al contractelor și este contrară normei potrivit căreia o persoană care nu este parte la un contract nu poate nici beneficia și nici suferi de pe urma consecințelor juridice ale acestuia. Ordinea juridică din majoritatea statelor membre recunoaște faptul că, în esență, acțiunea pauliană nu implică *compensarea*, ci *prezervarea* drepturilor creditorului asupra patrimoniului debitorului. Din punct de vedere procedural, acțiunea pauliană este exercitată împotriva unui terț care a achiziționat bunul litigios, deși debitorul este citat în mod frecvent pentru ca hotărârea pronunțată să îi fie opozabilă.

¹ Art. 975 C. civ. – Ei pot asemenea, în numele lor personal, să atace actele viclene, făcute de debitor în prejudiciul drepturilor lor. Art. 1.167 C. civ. fr. – Ils peuvent aussi, en leur nom personnel, attaquer les actes faits par leur débiteur en fraude de leurs droits.

syndic se exprimă autorul citat – pentru creditori priviți ca un corp. Era o acțiune colectivă. În dreptul modern este o acțiune individuală introdusă de către unul dintre creditori, iar proprietatea recuperată, cel puțin potrivit opiniei dominante în Franța, nu se întoarce în masa generală¹.

3. Noul Cod civil², în materia aici analizată, a augmentat cadrul legal, dedicându-i dispozițiile art. 1.562-1.565. Indubitabil, deși în cadrul expunerii de motive nu găsim vreo trimitere expresă, legiuitorul național modern s-a inspirat, pentru acțiunea revocatorie, din Codul civil Quebec – textele art. 1631-1636 – pe care le-a copiat aproape la indigo. Având, în prezent, o reglementare mai amplă și mult mai detaliată a instituției acțiunii pauliene decât anterior, natural, apelarea și întoarcerea la tradiție va fi mult diminuată. Totuși, chiar tradițiile dreptului roman, așa cum se va observa în cuprinsul prezentei, pot constitui o sursă interpretativă extrem de utilă, subsumat însă preeminenței textului de lege, deoarece, cum frumos s-a exprimat

¹ În acest sens, v. F.P. Walton, *The Egyptian Law of Obligations. A comparative study with special reference to the French and the English law*, vol. II, London, 1920, p. 106. Acțiunea căreia legea îi acordă acest efect este cunoscută în doctrină sub numele de acțiune revocatorie. O vom numi frecvent, de asemenea, acțiune pauliană, *pauliana actio*, după numele pretorului roman care a introdus-o primul în edict. Un titlu întreg al Digestelor îi este consacrat, titlul VIII din cartea XLII. Legislația noastră s-a mărginit a stabili principiul în trei linii, ceea ce nu poate fi explicat decât prin a-i atribui intenția de a se referi la tradiție; această materie este, deci, în tot tradițională. Doctrina și jurisprudența sunt unanime asupra acestui punct – pentru acest cadru ideatic v. G. Baudry-Lacantinerie, L. Barde, *Traité Théorique et Pratique de Droit Civil. Des obligations*, t. 1, Paris, 1897, p. 554.

² Legea nr. 287/2009 republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

François Laurent, *et la loi l'emporte sur le principes* – legea biruie asupra principiilor.

4. Cu toate acestea, opinăm că trebuie în mod imperios, ca pe lângă analiza doctrinei și jurisprudenței din Quebec, să ne aplecăm constant și asupra celei franceze – inclusiv belgiene – deoarece extrem de multe „elemente” ale acțiunii pauliene au fost codificate (de către legiuitorul canadian și ulterior de cel național) tocmai prin preluarea a ceea ce a fost câștigat via literaturii de specialitate și practica instanțelor franceze, confruntate cu aplicarea și interpretarea textului „lacunar” al art. 1.167 din Codul Napoleon.

5. Pentru o cât mai ușoară receptare, asemenea pentru facilitarea studiului, vom reda mai jos textele naționale care vor face obiectul analizei prezentei lucrări acompaniate și de dispozițiile „inspiraționale” din C.c.Q., atât în forma lor originară, cât și sub o traducere personală:

Codul civil român

Noțiune

Art. 1.562 – (1) *Dacă dovedește un prejudiciu, creditorul poate cere să fie declarate inopozabile față de el actele juridice încheiate de debitor în fraudă drepturilor sale, cum sunt cele prin care debitorul își creează sau își mărește o stare de insolvabilitate.*

(2) *Un contract cu titlu oneros sau o plată făcută în executarea unui asemenea contract poate fi declarată inopozabilă numai atunci când terțul contractant ori cel care a primit plata cunoștea faptul că debitorul își creează sau își mărește starea de insolvabilitate.*

Condiții privitoare la creanță

Art. 1.563 – *Creanța trebuie să fie certă la data introducerii acțiunii.*